

ŠTEVILČNI RAZVOJ KOROŠKIH SLOVENCEV V LUČI REZULTATOV LJUDSKEGA ŠTETJA LETA 2001

DEMOGRAPHIC PROCESSES OF CARINTHIAN SLOVENES IN THE LIGHT OF THE RESULTS
OF THE 2001 POPULATION CENSUS

The article presents the demographic processes within the Slovene minority in the Austrian Carinthia in the light of the temporary results of the last population census in 2001. In that census, in Southern Carinthia there were 12,586 Slovene speaking citizens or 1,376 (9.9%) fewer than a decade ago. Nowadays only the municipality of Sele has over 50% of Slovene speaking inhabitants, and 12 municipalities or 197 settlements have over 10% of Slovene population. The introductory analysis brings a survey of theory and practice of population censuses of the two Austrian republics. The relatively significant drop of the number of Slovene speakers was again affected by a number of factors, from the census methodology itself to relatively strong environment impacts and social climate, to the migration and demographic processes, and, last but not least, the principles of language and ethnic identification as well as self-identification of the Slovene origin population. Similarly to the former censuses, different factors prevailed in different surroundings: in the Alpine rural municipalities most of the decrease is due to negative demographic trends and emigration, while in the urban and urbanized areas the change of the number is to a larger extent the result of the self-determination of an individual in the conditions of spatial dispersion and ethnically mixed families.

Keywords: Austrian Carinthia, minorities, Slovenes, Austria

Prispevek obravnava številčni razvoj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, predvsem v luči začasnih rezultatov zadnjega ljudskega štetja leta 2001. Tedaj so na južnem Koroškem nasteli 12,586 slovensko govorečih oziroma 1,376 (9.9 %) manj kot pred desetletjem. Več kot 50 % slovensko govorečih izkazuje sedaj samo še občina Sele, 12 občin oziroma 197 krajev pa več kot 10 %. Uvodna analiza je posvečena pregledu teorije in prakse ljudskih štetij obeh avstrijskih republik. Na razmeroma opazni padec števila slovensko govorečih je tudi tokrat vplivala vrsta dejavnikov, od same tehnike izvedbe popisa, razmeroma močnih vplivov okolja in družbene klime, do selitvenih in demografskih procesov ter ne nazadnje tudi principov jezikovne in narodne identifikacije ter samoidentifikacije prebivalstva slovenskega porekla. Podobno kot pri prejšnjih popisih so v različnih okoljih prevladovali različni dejavniki: v gorskih podeželskih občinah gre večina padca na račun negativnih demografskih trendov in odseljevanja, v urbanih in urbaniziranih okoljih pa je spreminjanje števila v večji meri rezultat odločanja posameznika v pogojih prostorske razpršenosti in v mešanih družinah.

Ključne besede: avstrijska Koroška, manjšine, Slovenci, Avstrija

I. UVOD

Ugotavljanje številčnosti slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem ima že več kot 150-letno tradicijo. Leta 1846 izvedeni Czoernigov popis je na sedanjem teritoriju južne Koroške ugotovil nad 100.000 Slovencev (Zupančič, 1999, 100-109). Zadnje ljudsko štetje leta 2001 jih dokazuje le desetino tega. Koroški Slovenci so tipičen primer manjšine, ki je statistično zelo močno nazadovala (nekateri govorijo tudi o primeru "statističnega genocida"), obenem pa vsaj na organizacijskem, kulturnem, športnem in šolskem področju kaže dokajšnjo vitalnost. Ocene števila pripadnikov manjšine, naslonjene večinoma na različne stvarne pojave (raba jezika, cerkvena in šolska statistika, kulturno življenje ipd.) se zato močno razlikujejo od popisnih navedb. Popise so obravnavali številni avtorji: Grafenauer, Klemenčič, Zorn, Pleterski, Zupančič in drugi. Zaradi mnogih nedoslednosti pri izvajanju popisov, zapisovanju in objavljanju popisnih rezultatov ter po drugi svetovni vojni prevladujočega kriterija "občevalnega jezika" (Umgangssprache) so bile kritike popisov zelo hude in so jim nekateri odrekli sleherno uporabnost (Klemenčič, 1990). Po drugi strani si je ob pomoči popisnih rezultatov vendarle ustvariti podobo socialne strukture, izobrazbe, starostnih in demografskih tendenc ter opredeliti prostorski in socialni okvir, v katerem se manjšina giblje in živi. Statistični popisi so tako ob upoštevanju vseh kritičnih pripomb dokazovanje številčnosti vendarle hvaležen pripomoček k analizi stanja in razvojnih možnosti manjšinske skupnosti. Zaradi popisnih meril in ob upoštevanju omejitev popisi prikazujejo le določen del (okrog polovice ali celo tretjine) dejanske populacije, ki ji je še mogoče najti različne oblike stvarnega sodelovanja v manjšinski skupnosti. Celo več: razmeroma nizko število popisno ugotovljenih "Slovencev" izziva k večnemu vprašanju o kriterijih jezikovne in narodne (ali etnične) identifikacije in samoidentifikacije.

Namen te razprave je prikazati številčno stanje in razvoj s pomočjo začasnih podatkov zadnjega ljudskega štetja, oceniti realnost navedenih števil in predvsem opredeliti proces številčnega razvoja slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Ob tem se bomo omejili predvsem na Koroško in ne na prostor celotne Avstrije, kar bi bilo sicer zaradi celovitosti prikaza selitvene dinamike in njenih posledic brez dvoma koristno. Žal ta hip ne razpolagamo z ustreznimi podatki.

II. METODOLOŠKE OPOMBE

Statistični popisi po narodni pripadnosti sodijo med priznane oblike ugotavljanja številčnosti manjšinskih populacij. Ker imajo status "uradnih" podatkov in se neredko tako uporabljajo tudi v praksi, je njihova teža precej večja kot pa pomen različnih ocen. Za znanstvene in prav tako za uporabne namene je potrebna kritična presoja popisnih rezultatov. Proučiti je treba metode in tehniko popisa, oceniti primernost popisnih kategorij, mesto in način objave rezultatov, oceniti okoliščine, ki utegnejo vplivati (ali so vplivale) na popisne rezultate ter končno oceniti, koliko popisni rezultati ustrezajo dejstvom na terenu. Avstrijskim ljudskim štetjem kritiki niso prizanašali; nekateri so jim odrekli sleherno verodostojnost ter jim očitali manipulativni značaj. V tem smislu govorimo o poskusih t.i. "statističnega genocida", katerega namen je prikazati kar najmanjše število manjšinskega prebivalstva in tako pridobiti dokaz, da je manjšinska skupnost tako majhna, da dodelitve pravic ne potrebuje oziroma jih ni potrebno izvajati.

Navzlic hudim kritikam je popisne rezultate ob primerni presoji vendarle mogoče uporabljati zlasti za znanstvenoraziskovalne namene. Ker se navezujejo na vrsto drugih statističnih navedb, je prav s pomočjo statističnih podatkov mogoče ugotavljati socialnoekonomsko strukturo, selitveno mobilnost, različne procese v okoljih, kjer manjšina živi ter procese, ki zadevajo manjšinsko skupnost samo ter njihovo družbeno okolje. Gre torej za dovolj različnih parametrov, ki so predmet raziskovalnega zanimanja in kjer je še kako pomembno, s kako kakovostnimi podatki razpolagamo. Zato je mogoče popreprošteno reči, da v ospredju našega zanimanja ni "koliko je Slovencev v Avstriji", temveč "kateri in kakšen" strukturno) del manjšinske skupnosti je zajet v popisu.

Zadnji popis prebivalstva v Avstriji je potekal spomladi 2001. Pri popisu po jezikovni pripadnosti so tudi tokrat spraševali po občevalnem jeziku (Umgangssprache), ki ga je mogoče razumeti predvsem kot jezik najpogostejšega (prevladujočega) sporazumevanja. Ta formulacija je zelo ohlapna in dovoljuje različne interpretacije. V pogojih prostorske razpršenosti, številnih mešanih zakonov in močne prevlade večinskega jezikovnega in kulturnega medija je seveda povsem logično, da bo raba jezika nazadovala skoraj premosorazmerno s stopnjo integriranosti pripadnikov manjšine v večinsko družbo. Pri Slovencih v Avstriji smo soočeni s takimi okoliščinami in je zato statistično nazadovanje jezika logična posledica sprememb rabe slovenšine v javnosti in v zasebnem življenju. Ne nazadnje zlasti v ljudskih šolah in tudi vseh treh srednjih šolah (Slovenska gimnazija, Dvojezična trgovska akademija in Višja šola za gospodarske poklice) še kako čutijo čedalje slabše znanje slovenščine pri učencih dijakih, ki vstopajo v šolo. Z vidika rabe in znanja jezika v populaciji, ki je glede na poselitvene značilnosti, kulturno ozadje, izvor in glede na druge elemente bolj ali manj zanesljivo pripada slovenski narodni skupnosti, je statistično zmanjševanje logična in

pričakovana posledica. Vendar pa je treba upoštevati, da s tem zanesljivo znatno zmanjšamo manjšinsko populacijo na tisti del, ki še ohranja vse, predvsem pa jezikovne prvine slovenske narodne pripadnosti. Pri tem ne gre zanikati tesne povezanosti med jezikom in narodno pripadnostjo ter narodno zavestjo. Pri manjšinah pogosto prihaja do učinkov "zelenega skrivanja" – posamezniki se torej nočejo javno opredeljevati za "Slovence", zato ne statistično, ne drugače, ne odkrivajo svojih jezikovnih znanj in celo rabe jezika. Konformistično obnašanje je po drugi strani tudi rezultat večdesetletnih pritiskov na skupnost. Želja po konformnosti in varni skritosti v večinsko populacijo je tako že marsikoga odvrnila od tega, da bi pri popisu navedel slovenščino kot svoj pogovorni jezik (ali slovenščino v kombinaciji z drugimi jezikovnim opredelitvami). Predvsem v mešanih družinah pa (po izkušnjah terenskega proučevanja) se v pogojih jezikovne tolerance v družinskem krogu starša odločita vsak za svojo jezikovno skupino, otroke pa praviloma opredelijo glede na prevladujoče jezikovno okolje – večinoma torej za pripadnike večine. Na ta način se starostna piramida zoži pri mladi kvoti tembolj, čim večji je delež in število mešanih zakonov. V jezikovno manj tolerantnih družinah se večinoma odločijo le za jezikovno pripadnost večini.

Popis je potekal tako, da so popisno polo izpolnjevali odrasli člani neposredno, za otroke pa so vpisali starši. Popisovalci so bile osebe, ki naj bi pomagali pri popisovanju predvsem v obliki vodenja izpolnjevanja popisnice in dajanja informacij. Prav popisovalci lahko pomembno vplivajo na popisne rezultate pri vprašanih, ki niso vezana neposredno na dokazljiva materialna in pravna (formalna) dejstva. Zato je mogoče že uvodoma opomniti, da je obstajala možnost subjektivnega vplivanja. Okoliščine popisa predstavljata predvsem t.i. "družbena klima" in raven medetničnih odnosov med manjšinskim in večinskim prebivalstvom. Z vstopanjem Slovenije v Evropsko zvezo se je prepoznavnost slovenstva zaradi desetletnega obstoja slovenske države povečala. Vendar pa lahko od sredine devetdesetih let dalje sledimo ponovnemu poslabševanju odnosov med večino in manjšino in zaostrovanje politike države do slovenske manjšine. Gre za neposredne in posredne učinke oblasti in sorazmerne politične moči svobodnjaške stranke J. Haiderja, ki se je tudi že v preteklosti večkrat agresivno postavila proti manjšini. Posebej v času popisa so bile zelo aktualne razprave v zvezi z dvojezičnimi krajevnimi napisi, ravnatelji dvojezičnih ljudskih šol, vrtci, radijskimi programi in še nekaterimi drugimi odprtimi vprašanji. Okoliščine torej niso bile manjšini najbolj naklonjene in so morda tudi katerega udeleženca odvrnile od tega, da bi navedel zase in morebiti še za družino slovensko jezikovno pripadnost.

Prav tako je pomembno tudi mesto in način objav popisnih rezultatov. Za južno Koroško je Zaradi razsodbe avstrijskega ustavnega sodišča v zvezi z

dvojezičnimi krajevnimi napisi je avstrijska vlada naročila študijo, ki naj bi ugotovila število pripadnikov slovenske manjšine. Študija (opravi jo je statistični urad) je prinesla prve (začasne, surove) rezultate popisa po občevalnem jeziku po občinah in krajih, s hkratnimi navedbami za pretekle popise za leta 1971, 1981 in 1991. Gre torej za še neuradne podatke, ki pa nam bodo pomagali osvetliti najnovejše demografske, selitvene in etnične procese na območju južne Koroške kot tradicionalnega območja avtohtone poselitve slovenske manjšine. Žal ni na razpolago podatkov za južno Štajersko oziroma za celotno Avstrijo. To bi brez dvoma pojasnilo tako selitveno dinamiko kakor tudi dalo primerjavo etničnih procesov pripadnikov manjšine na območju avtohtone poselitve in na novih poselitenih območjih, predvsem v večjih urbanih središčih Avstrije.

III. PRAKSA UGOTAVLJANJA JEZIKOVNE SESTAVE PREBIVALSTVA V PRVI IN DRUGI AVSTRIJSKI REPUBLIKI

Vprašanje številčnosti manjšinske in izseljenske populacije predstavlja eno od osrednjih vprašanj etničnega proučevanja. Za samo skupnost je prav številčnost ključni člen obstoja in razvoja in velikokrat celo kakovosti etničnega bivanja. Od številčnosti in prostorske razporeditve je namreč v veliki meri odvisno, koliko in kakšne gospodarske, kulturne, izobraževalne in politične organizacije ter ustanove lahko skupnost vzdržuje, kolikšno politično težo imajo in kolikšno možnost komuniciranja v lastnem jeziku sploh imajo člani manjšinske skupnosti.

Proučevanje številčnega razvoja je precej težavna in nehlajljiva zadeva. Najpomembnejši vir podatkov so popisi prebivalstva, ki imajo vsaj v primeru Avstrije vrsto posebnosti, na katere je treba biti posebej pozoren. Dosedanje raziskave in kritike popisov le-tim niso prizanašale, neredko jih imajo celo za povsem neverodostojen prikaz stvarnih razmer, z vidika manjšin pa naj bi bile krivične (Grafenauer, 1990, Klemenčič, 1990 idr.). Toda nekateri avstrijski avtorji trdijo, da so rezultati popisov povsem realni. Einspieler meni, da so v tem primeru odveč slovenske ocene (Einspieler, 1980).

Za območje Avstrije imamo na voljo podatke od prvega popisa leta 1846 (t.i. Czoernigove statistike) dalje, pri čemer so razen nekaj izjem vseskozi uporabljali kriterij občevalnega jezika. Jeziku so s tem priznali tisto vrednost v okviru lestvice elementov narodne identitete, ki mu po pravici pripada, toda obenem zatirjali, da gre zgolj za jezik in torej za izključno jezikovno - kulturno vprašanje, ki načeloma ne pojasnjuje narodne pripadnosti. Izrecno tako sporočilo ima tudi zadnje ljudsko štetje leta 2001. Ob tem se takoj poraja drugo pomembno vprašanje: kako se je kriterij občevalnega jezika (Umgangssprache) pojasnjeval ob vsakem popisu posebej. Ker prebivalstvo dostikrat ni imelo jasnih navodil, so dokaj ohlapno opredelitev popisnega kriterija tolmačili različno: od družinskega jezika, pripa-

dnosti k jezikovni skupini ali pa preprosto jezik okolja (jezik, ki ga posameznik največ uporablja). Potem so kriterij občevalnega jezika "pretvarjali" v narodno pripadnost. Nekateri sicer govorijo slovensko (so slovenskega izvora), vendar nimajo slovenske narodne zavesti in pri popisih slovenščine ne navajajo kot svoj občevalni jezik. Ker so popise vedno spremljali posredni in neposredni pritiski na posameznike, organizacije in ustanove manjšine in propaganda, se je to poznalo pri popisnih rezultatih vsaj pri določenih slojih. Jezikovno opredeljevanje je bilo povezano tudi s pripadnostjo socialni skupini, statusu in položaju v poklicu in žal v znatni meri tudi volji popisovalca, načinu popisa ipd., kar je redno zmanjševalo število pripadnikov slovenske jezikovne skupine. Večkrat se je namreč dogajalo, da je popisovalec za člane slovenske družine vpisal v rubriko občevalnega jezika "nemško", ne da bi jih o tem sploh vprašal (prim. Slovenski vestnik, maj 1991). Ob tem ne sme ostati prezrto, da so se podobne zgodbe vrstile tudi pri prejšnjih popisih (Klemenčič, 1976, Klemenčič, 1990).

Prav tako je pomembno, v katerih območjih so jezikovno pripadnost ob posameznih popisih sploh ugotavljali in za katera območja in kakšne upravne enote so kasneje navajali in objavili uradne podatke ljudskih štetij. Zlasti pri starejših popisih so ugotavljali številčnosti le v območjih, kjer so Slovenci predstavljali pomemben del prebivalstva. Grafenauer navaja več primerov občin, ko so na severnem robu narodnostnega ozemlja, v katerih so živeli Slovenci kot izrazito manjšinsko prebivalstvo, ugotavljanje enostavno izpustili (Grafenauer, 1946). Za območja, ki so daleč izven strnjene slovenske poselitve, kamor so se Slovenci doseljevali zaradi dela in študija (npr. v industrijske in rudarske kraje na zgornjem Štajerskem ob Muri in Murici, v večjih mestih Gradcu, Salzburgu, Dunaju in drugod) in bili zategadelj gotovo prisotni, imajo popisi enake hibe kot na Koroškem. Vrh vsega je teh podatkov manj (Grafenauer, 1946). Po sedaj dostopnih podatkih se je število slovensko govorečih na Štajerskem krčilo še bolj drastično. Znatna nihanja od popisa do popisa so zgovoren dokaz, da so popisi služili kot instrument pritiska na Slovence. Le-ti naj bi dokazali ne-obstoj Slovencev, tako kot so drugi razglašali, da 7. člen avstrijske državne pogodbe zgolj pomotoma omenja Štajersko kot območje avtohtone poselitve Slovencev v Avstriji (Klemenčič Matjaž, 1978, Pleterski, 1994). Popolne in dovolj podrobne podatke o jezikovni sestavi imamo tako le za zadnji dve ljudski šteti leta 1981 in 1991.

Tretji način zmanjševanja števila prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom je bila uvedba popisne kategorije "vindiš" ter številnih kombinacij, s pomočjo katerih so enotno slovensko skupnost razdelili na "pravo slovensko" in na "vindiš" ter slednjo različno pojasnjevali; od "Nemcem prijaznih Slovencev" do povsem samostojne jezikovne skupine. Znotraj slovenske jezikovne (in torej tudi narodne skupnosti) je sicer obstajalo več političnih struj in tudi stopnja politične zavesti je bila različna, vendar to nikakor ne more biti razlog za opredelitev

posebne jezikovne skupnosti. Ne nazadnje niso pri nobeni drugi skupini iskali narečnih različic in ugotavljali čistosti jezika in jih nato obravnavali kot samostojne skupine. Tudi politična pasivnost ali celo odrekanje "političnemu slovenstvu", kar skupini Vindišarjev pogosto pripisujejo, je naposled posledica različnih pritiskov in propagande povsem razpoznavne ideologije, ki se skuša manjšine znebiti tako, da jo umetno cepi na več majhnih delov in nato dokazuje njihov neobstoj. Da je omenjena popisna kategorija umeten konstrukt, dokazuje poleg zelo poznega pojavljanja (z nacističnim popisom leta 1939) tudi zelo nenavadno nihanje števila pripadnikov te skupine v posameznih občinah, ko se je število opredeljenih kot "vindiš" od popisa do popisa močno spreminjalo. Poleg tega je območje pojavljanja te kategorije omejeno na posamezne med seboj ločene občine v Rožu in Podjuni (Klemenčič, 1960, Klemenčič, 1990, Pleterski, 1981, Vratuša, 1994, Zorn, 1972, Zorn, 1976).

Poleg popisov so že razmeroma zgodaj Slovenci pričeli sami ugotavljati lastno številčno stanje in prav tako katoliška Cerkev (krška škofija na Koroškem). Že sam pojav potrebe po lastnem preverjanju številčnosti slovenske populacije kaže na pomembnost tega vprašanja in hkrati opozarja na nezaupanje do uradno dobljenih podatkov (sicer preverjanje ne bi bilo potrebno). Slovenske ocene so temeljile na poznavanju ali dodatnem ugotavljanju ter preverjanju stanja na terenu, cerkveni popisi (šematizmi) pa so ugotavljali številčnost Slovencev po posameznih župnijah. Grafenauer v svoji obširni študiji meni, da so podatki cerkvenih štetij precej točni, ker so bili narejeni na podlagi daljšega opazovanja in poznavanja dejanskega stanja ter ne enkratnega preverjanja (kot so to počeli pri popisih). Ocene za podeželje so bile zato vsaj pri zavednih slovenskih župnikih točne, medtem ko je bil njihov pregled v trgih in mestih ter krajih z industrijskim proletariatom že omejen. Nekajkrat so slovenske organizacije izvedle celo lastno privatno štetje v dokaz, da so statistično ugotovljene številke odločno prenizke (Grafenauer, 1946). Slovenske ocene kasnejših avtorjev, zlasti po drugi svetovni vojni, so se precej opirale na kazalce dejanske prisotnosti in delovanja Slovencev (npr. prisotnost slovenščine v medijih, v javni rabi, znanje jezika, vpisa otrok v dvojezične šole ipd.). Nobeden od omenjenih indikatorjev ni idealen, vendar daje trdno osnovo za vsaj približno oceno dejanskega števila Slovencev.

Osnovna značilnost, ki jo dobimo pri analizi posameznih popisov in sočasnih ocen, šematizmov in privatnih štetij na Koroškem, je nenehno večanje razlik med uradnimi popisi in ocenami. Sprva so bile slovenske ocene višje za okrog 15 %, leta 1981 in 1991 pa že za trikrat (Zupančič, 1993). Večanje razlik sovпада z družbenogospodarsko preobrazbo prostora in manjšine, saj je bilo očitno tudi mimo vseh načrtnih asimilacijskih prizadevanj za statističnim zmanjševanjem manjšinske skupnosti tudi dejansko čedalje težje ločiti pripadnost k določeni

jezikovni skupini in posledično tudi narodni opredelitvi. Pregled ocenjevalcev se je v urbanem prostoru in veliki socialni ter prostorski dinamiki industrijski in postindustrijski informacijski družbi že izgubil in se je mogoče zanesti edino le še na pokazatelje dejanske prisotnosti na širšem območju. Zato danes ne razpolagamo z ocenami po posameznih občinah, temveč le za celotno slovensko manjšino.

Socializacija je bila v agrarni družbi druge polovice 19. stoletja še v veliki meri naslonjena na družinsko tradicijo, domačo družino, župnijsko (farno) in občinsko skupnost, sosesko ali druge oblike bližnjega, socialno tesno povezanega okolja. Vpliv tujega okolja je bil sorazmerno majhen in se je močneje pojavil šele v zreli dobi posameznika ter v primeru, ko se je posameznik preselil v mešano ali pretežno nemško govoreče okolje. Sedaj je drugače, saj potekata tako primarna kot sekundarna socializacija večinsko v nemškem jeziku in starši zaradi zaposlenosti lahko le v precej omejenem obsegu vplivajo na jezikovno okolje svojih otrok. Mnogi se iz bojazni, da bi njihovim otrokom ne škodovalo, tudi sami v družinskem krogu opredelijo za nemščino, s čimer ima mlada generacija zelo skromne možnosti v okolju, ki mu tempo in ton narekujejo mediji in uradne institucije, sam razvijal elemente slovenstva. Ravno zaradi izredno naglega menjava situacij, ko posameznik uporablja lastni materin jezik ali pa nemščino, se je marsikomu ob popisu težko zares opredeliti na ohlapno vprašanje popisovalca: "Kakšen je vaš občevalni jezik?" celo v primeru, da je le-ta izrecno opredeljen kot družinski jezik.

Prvo ljudsko štetje leta 1846 (Czoernigova jezikovna statistika) ter sledeči popisi leta 1880, 1890, 1900 in 1910 (ob štetju leta 1869 niso ugotavljali jezikovne pripadnosti) so popisovali po občevalnem jeziku in sicer na Koroškem in Štajerskem ter v drugih deželah, kjer prebivajo Slovenci kot večinsko prebivalstvo, pri ljudskem štetju leta 1923 po družinskem jeziku, leta 1934 po pripadnosti h kulturnemu krogu, nacistični popis leta 1939, ki je uvedel vrsto kombiniranih kategorij in popisno kategorijo "vindiš", je uporabil kriterij materinega jezika. Vrsto kombiniranih jezikovnih kategorij in "vindiš" so kot dediščino omenjenega popisa sprejeli in ohranili vsi popisi po drugi svetovni vojni do danes. Popis leta 1951 je obsegal največ različnih jezikovnih variant; v različnih statističnih in drugih publikacijah pa so jih nato precej različno kombinirali in nesistematično združevali. Klemenčič je v svoji kritični analizi tega ljudskega štetja naštel nič manj kot 16 variant jezikovnih kombinacij; od tega so jih imeli v popisu 8 (nemško - slovensko, nemško - vindiš, slovensko, slovensko - nemško, slovensko - vindiš, vindiš - slovensko, vindiš, vindiš - nemško), ostale pa so rezultat kombiniranja za objavo v različnih publikacijah (Klemenčič, 1960, Klemenčič, Wutti, Domej, 1977, Zorn, 1972). Slovensko govoreče so ugotavljali na ozemlju celotne Avstrije, vendar sta bili pri tem kombinaciji nemško - slovensko in nemško - vindiš šteti kot nemško, zato so številke izven Koroške povsod sistematično nižje.

Leta 1961 so popisovali po družinskem jeziku in ohranili iste jezikovne kategorije. Podatki so navedeni samo za območje dvojezičnega šolstva, torej za politične okraje Šmohor, Beljak - dežela, Celovec - dežela in Velikovec, in ne tudi za občine, kar so imeli vsi prejšnji popisi. Poleg tega se podatki nanašajo samo na skupno prisotno prebivalstvo in ne ločujejo po državljanstvu. Za leto 1971 so popisovali po občevalnem jeziku po že znanih kategorijah za celotno Avstrijo (Klemenčič, Wutti, Domej, 1977).

Tudi ob zadnjih dveh ljudskih štetjih so popisovali po omenjenih jezikovnih kategorijah, vendar so podatki v statističnih publikacijah objavljeni le združeno: leta 1981 so navajali slovensko, slovensko v kombinaciji, vindiš in vindiš v kombinaciji, leta 1991 pa le še slovensko in vindiš, pri čemer so v kategoriji vštete vse kombinacije s slovensko oziroma vindiš. Podatki so podani za celotno Avstrijo in sicer po deželah, političnih okrajih in občinah in so vsaj v tehničnem oziru kvalitetni. Prav tako so ločevali po državljanstvu.

Poleg uradno izvedenih ljudskih štetij so tedaj ali s krajšim časovnim zamikom izvajali tudi cerkvene popise (šematizme) krške škofije in sicer za leta 1880, 1890, 1900 in 1910 v monarhiji ter leta 1923 v prvi avstrijski republiki. Kasneje šematizmov niso več izvajali. Trikrat so Slovenci sami izvedli lastna štetja, in sicer leta 1910, leta 1923 in leta 1934 (Beg, 1910, Grafenauer, 1946, 249-275).

Ob vseh popisih so se obenem pojavljale ocene, ki so navadno dokazovale neupravičeno nizko uradno navedbo števila Slovencev po uradnih popisnih rezultatih. Avtorji so se oprli na različne kriterije, po katerih so popisne rezultate popravljali, kasneje pa nastopali predvsem z lastnimni ocenami, ki so se opirale na različne terenske pokazatelje.

Posebej velja omeniti še popis posebne vrste leta 1976, s katerim so skušali uradno potrditi število manjšinske populacije, toda na način, ki je zelo podoben volitvam. Prebivalci so se morali s tajnim glasovanjem izreči za pripadnost k določeni jezikovni skupini. Sam popis je časovno sovpadal z najhujšo gonjo zoper manjšino (1970 so izvedli reformo upravnih enot in obstoječe občine združevali, tako da so tvorili Slovenci v večini občin le še manjšino (npr. Slovenj Plajberk k Borovljani, Radiše k Žrelcu, velika občina Velikovec je vsrkala manjše slovenske v okolici ipd.), leta 1972 je bilo podiranje komaj dobro postavljenih dvojezičnih tabel (Ortstafelsturm) in popis je dejansko pomenil vrh stopnjevanja. v veliki vnemi, da bi našteali kar največ nemško govorečih, so imeli v nekaterih občinah nemško govorečih več kot je bilo volilnih upravičencev. Znatno del avstrijske javnosti je poskus zavrnil in množično bojkotiral, zato je neslavno propadel (Klemenčič, 1976, Klemenčič, Domej, Wutti, 1977).

IV. POPISNI REZULTATI LETA 2001

Popis prebivalstva leta 2001 je zadržal vse metodološke značilnosti prejšnjih popisov, zato so mogoče enostavne primerjave. Kot je bilo uvodoma že omenjeno, predstavlja statistično spremljanje številčnega in prostorskega razvoja Slovencev v Avstriji samo eno od možnosti, ki pa ne prinaša zadovoljivega odgovora na preprosto in največkrat sproženo vprašanje: koliko je pripadnikov manjšine. Vendar je odnos avstrijskih državnih in deželnih oblasti ter politik do slovenske narodne manjšine ob koncu drugega tisočletja sprožil nov val polemik o varstvu manjšin v Avstriji. Po začasnih podatkih je na Koroškem 12.586 slovensko govorečih avstrijskih državljanov, poleg tega pa še 555 tistih, ki so kot pogovorni jezik navedli "vindiš".

Tabela 1: Število in delež slovensko govorečih po političnih okrajih ob uradnih štetjih leta 1971, 1981, 1991 in 2001 na Koroškem

politični okraj	vseh prebivalcev število	1971 število	%	1981 število	%	1991 število	%	2001 število	%
Celovec	82.823	986	1.2	919	1.1	1.218	1.4	1292	1.6
Beljak	51.986	139	0.3	91	0.2	162	0.3	197	0.4
Trg	28.942	25	0.1	17	0.1	24	0.1	28	0.1
Šmohor	19.010	79	0.4	52	0.3	89	0.5	122	0.6
Celovec-dežela	53.885	4.437	9.8	3.538	7.3	3.347	6.5	3.130	5.8
Šentvid ob Glini	56.440	55	0.1	24	0.0	50	0.1	65	0.1
Špital ob Dravi	77.600	80	0.1	107	0.1	129	0.2	144	0.2
Beljak dežela	61.437	2.804	4.7	2.034	3.4	2.011	3.3	1.765	2.9
Velikovec	42.027	8.327	19.8	7.392	17.3	6.880	16.2	5.770	13.7
Volšperk	54.765	79	0.1	30	0.1	52	0.1	73	0.1

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Skupno število slovensko govorečih kaže stalno tendenco zmanjševanja. Vendar se poselitveni prostor ne le ohranja, temveč celo prostorsko širi: slovensko prebivalstvo lahko zasledimo razpršeno po vsej deželi. Od političnih okrajev so štirje podeželski (Velikovec, Celovec dežela, Beljak dežela in Šmohor) in dva mestna (Celovec, Beljak), kjer živi slovensko prebivalstvo na svojem tradicionalnem ozemlju. Življenjska pot (zaradi dela, zaradi osebnih zvez) jih je zanesla tudi v kraje in predele severno od tradicionalne slovenske narodnostne meje. Tako jih najdemo ob vseh popisih zadnjih desetletij v vseh političnih okrajih. Od neavtohtonih območij posebej izstopa Špital z okolico. Močnejša slovenska prisotnost izvira iz prvih poveljnih let (leta 1951 jih je bilo nad 500!) in se je kljub precej živahnim selitvam zadržala do danes (velik del se jih je kasneje preselil v predele srednje in zahodne Evrope ter v čezmorske države (Zupančič, 1999). Povečevanje števila slovensko govorečih je v pretežni meri rezultat priseljevanja s Koroškega podeželja, deloma pa tudi pridobitev državljanstva slovenskih izseljencev in zdomcev. V manjšem številu in prostorsko razpršeno se slovenski življenj torej pojavlja tudi zunaj območja avtohtone poselitve. Število med popisi sicer nekoliko niha, v splošnem pa vendarle kaže težnjo počasne rasti. Razseljevanje z južnokoroškega podeželja, ki že vsa desetletja izgublja prebivalstvo, je konstanten proces. Oba mestna politična okraja, Celovec in Beljak, ki po svoji legi in še bolj po svojih funkcijah sodita k območju avtohtone poselitve, kažeta rast slovenske populacije. Število slovensko govorečih se je prav tako povečalo v večjih koroških mestnih občinah, kot so Wolfsberg, Špital, Šentvid ob Glini in Trg. Ti predeli razpolagajo z več priložnostmi za zaposlitev in druge bivalne ugodnosti. Doseljeno slovensko prebivalstvo vsaj deloma zadržuje slovenski jezik in identiteto, tudi v verjetno kar številnih mešanih zakonih.

Pregled po občinah kaže na velike razlike med območji glede dinamike razvoja slovenskega prebivalstva na južnem Koroškem. Tabela prikazuje število slovensko govorečih ob popisih v letih 1971, 1981, 1991 in 2001 (začasni rezultati), indeks gibanja števila slovenskega prebivalstva v zadnjem desetletju ter indeks gibanja vsega prebivalstva v istem obdobju.

Tabela 2: Avstrijski državljani s slovenskim občevelnim jezikom v obdobju 1971 - 2001. Pregled po občinah

občina	okraj	1971	1981	1991	2001	% 2001	indeks 1991-2001	indeks 91-01 vse prebivalstvo
Celovec	Celovec	986	919	1218	1292	1.6	106	97
Pliberk	Velikovec	1690	1809	1537	1205	30.9	78	97
Železna kapla	Velikovec	1784	1471	1180	1004	38.8	85	89
Šentjakob v R.	Beljak-dežela	869	833	805	696	16.5	86	98
Bistrica pri Pliberku	Velikovec	810	883	860	684	33.2	79	105
Globasnica	Velikovec	890	837	804	683	42.1	84	103
Sele	Celovec-dežela	767	737	686	626	89.6	91	95
Borovlje	Celovec-dežela	808	639	673	584	8.2	87	98
Škocjan	Velikovec	574	691	572	539	13.2	94	104
Bilčovs	Celovec-dežela	615	595	474	501	28.3	106	111
Dobrla vas	Velikovec	829	528	600	492	8.5	82	100
Bekštanj	Beljak-dežela	803	480	469	439	5.7	94	103
Žitara vas	Velikovec	826	422	411	411	19.7	100	98
Bistrica v R.	Celovec-dežela	491	393	335	339	13.4	101	99
Žrelec	Celovec-dežela	347	271	306	302	4.2	99	113
Velikovec	Velikovec	306	232	296	277	2.5	94	101
Vrba	Beljak-dežela	487	303	290	225	2.8	78	104
Beljak	Beljak	139	91	162	197	0.4	122	100
Kotmara vas	Celovec-dežela	268	209	217	172	6.5	79	102
Suha	Velikovec	243	176	175	165	13.6	94	95
Galicija	Velikovec	115	129	167	152	8.5	91	104
Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	189	148	124	130	11.8	105	96
Škofiče	Celovec-dežela	483	237	151	126	5.9	83	103
Hodiše	Celovec-dežela	299	155	194	121	5.4	62	119
Podkloster	Beljak-dežela	133	98	134	107	1.7	80	98
Rožek	Beljak-dežela	203	154	120	107	6.2	89	112
Šmohor	Šmohor	70	52	65	103	1.5	156	97
Žihpolje	Celovec-dežela	38	53	67	73	3.7	109	125
Straja vas	Beljak-dežela	74	73	63	63	7.7	100	100
Ruda	Velikovec	124	76	93	60	3.8	65	95
Djekše	Velikovec	64	88	105	59	6.9	56	91
Bistrica na Zilji	Beljak-dežela	109	31	40	50	7.6	125	97
Štalenska gora	Celovec-dežela	37	28	32	39	1.3	121	110
Vernberk	Beljak-dežela	64	36	53	39	0.8	74	109
Grebij	Velikovec	72	50	80	39	1.1	49	98
Gospa sveta	Celovec-dežela	5	3	17	31	0.8	182	103
Pokrče	Celovec-dežela	11	32	24	27	1.0	113	109
Št.Štefan	Šmohor	7	0	23	17	1.0	74	95
Kriva Vrba	Celovec-dežela	9	12	17	16	0.6	94	100
Grabštanj	Celovec-dežela	43	7	6	14	0.6	233	98
Čajna	Beljak-dežela	34	10	13	14	0.6	107	99
Otok	Celovec-dežela	10	15	17	13	1.1	76	115
Poreče	Celovec-dežela	5	4	3	11	0.5	367	101
Fresach	Beljak-dežela	3	2	2	8	0.6	400	102
Dholica	Celovec-dežela	10	0	2	5	0.3	250	103

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Leta 1991 so na Koroškem našeli 530.726, deset let pozneje pa 528.915. Skupno število prebivalstva se je torej zmanjšalo za skoraj 2000 oseb oziroma za 0,3 %. Le za malenkost je bilo s tem preseženo stanje iz leta 1981. V celoti gledano število prebivalstva v deželi stagnira. Razlike med občinami so kar občutne. Opazno nazadovanje je dosegla tudi deželna prestolnica Celovec, in sicer za okroglo 3500 oseb (torej bi že nazadovanje Celovca pojasnilo nazadovanje števila prebivalstva v deželi). Beljak, ki je doslej vseskozi veljal za zelo dinamično in hitro rastoče mesto, je napredoval le za nekaj sto prebivalcev. Pač pa so demografsko močno pridobile občine v bližnjem zaledju obeh največjih koroških mest, kot so na primer Žrelec, Žihpolje, Štalenska gora, Hodiše in Rožek. Pozitivno rast so zabeležile tudi nekoliko bolj oddaljene podeželske občine, kjer je očitno prišlo do določenih učinkov suburbanizacije (na primer občini Škocjan in Galicija). Območje suburbanizacije se očitno širi, kar prispeva k večjemu vplivu obeh največjih koroških mest, čeprav se prebivalstvo od tam že odseljuje. Nekatere suburbanizirane občine, ki so še pred desetletjem bile med najhitreje rastočimi (na primer Kotmara vas, Vernberk) ne kažejo več tolikšne dinamike. V območje s prevlado stagnacije prebivalstva sodijo predvsem podeželske občine, kjer se je dotedanji trend nazadovanja ustavil (zaradi doseljevanja iz mestnih in primestnih območij). Nazadovanje beležijo predvsem občine z velikim deležem goratega in hribovitega površja (na primer Sele, Železna kapla, Djekše). Poselitveno območje slovenske manjšine zajema torej demografsko in socialno zelo raznolika območja, kar ima tudi pomembne učinke na številčni razvoj slovenske skupnosti.

Skoraj desetodstotno znižanje slovenske populacije (opredeljene po jeziku) je po drugi strani dobro zaznavno že s številom občin, v katerih je število slovensko govorečih nazadovalo. To so v prvi vrsti podeželske občine, ki sicer same beležijo stagnacijo ali nazadovanje celotnega prebivalstva. V skoraj vseh občinah na območju Karavank, Roža in Podjune je število slovensko govorečih nazadovalo. To so obenem tudi občine z gostejšo slovensko poselitvijo, kjer je slovenski živelj predstavljal znaten delež celotnega prebivalstva (le v Selah in Globasnici tudi večino). Pri tem gre glede na prej prikazana demografska in selitvena gibanja tako za posledice prešibke rodnosti pri koroškem prebivalstvu, za posledice selitev in tudi za navidezno (statistično) ali pa tudi dejansko opustitev slovenske jezikovne prakse oziroma asimilacijo. S tem je pojasnjeno tudi tako močno nazadovanje celotne slovenske populacije. Stagnacijo števila slovensko govorečih beleži le nekaj občin (Žitara vas, Žrelec, Bistrica na Zilji, Bistrica v Rožu), med katerimi je največ takih, kjer je tudi celotno prebivalstvo stagniralo. V tem primeru lahko sklepamo na vsaj začasno stabilizacijo etničnih razmer. Ni pa ravno zanemarljivo tudi število občin, v katerih je število slovensko govorečih naraslo (Čajna, Šmohor, Šentštefan na Zilji, Beljak, Dholica, Celovec, Bilčovs, Žihpolje, Šmarjeta v Rožu, Grabštanj, Pokrče, Štalenska gora). Število slovensko

govorečih je v teh občinah sorazmerno majhno, z izjemo Celovca in Bilčovsa. Povečalo se je torej predvsem tam, kjer je priložnosti za komunikacijo v slovenskem jeziku na lokalni ravni zanesljivo manj kot v območjih z večjo (tradicionalno) slovensko prisotnostjo. V tem je navidezni paradoks, ki vrednost tovrstnih popisov postavlja malce na glavo. Če namreč popis ugotavlja rabo slovenskega jezika in ugotavlja njegovo povečanje predvsem tam, kjer so možnosti za rabo slovenščine zanesljivo skromnejše, se postavlja nekaj tehtnih vprašanj.

Število slovensko govorečih se povečuje v območjih, kjer ne predstavljajo pomembnejšega lokalnega dejavnika, ter v pretežno urbanem in suburbanem okolju. Obe lastnosti jim omogočata, da so v svojem okolju manj prepoznavni. Tako čutijo manjši pritisk okolice. Ta psihološki dejavnik je v preteklosti igral zelo pomembno vlogo in jo očitno tudi danes. Obenem je treba upoštevati tudi socialno strukturo slovenskega prebivalstva, ki se priseljuje v ta območja. Zaradi izobrazbe in socialnega položaja je bolj osveščena in samozavestna, in zato lažje kljubuje asimilacijskim pritiskom (spontanim in namernim) okolice. Obe tem je treba upoštevati, da se je v procesu socializacije določeno število pipadnikov manjšine že asimiliralo. V celoti je teh asimilacijskih priložnosti več, zato je tudi prebivalstvo, ki jih uspešno prebije (se ne asimilira) potem jezikovno in etnično bolj žilavo. Slednjič je treba opozoriti tudi na način življenja v pogojih mobilne informacijski urbane družbe. Posameznik z najbližnjim lokalnim okoljem vzpostavlja sorazmerno skromne stike, zato je tudi povratni vpliv nanj majhen. Pač pa si pogovorne partnerje v različnih medijih in ob različnih priložnosti lahko v večji meri izbira sam (Zupančič, 1999). Prav zaradi tega je povečevanje števila slovensko govorečih razumljiv in celo nekoliko pričakovan. Še vedno pa je dejstvo, da popis s tem ugotavlja v čedalje večji meri zavestno odločitev za slovenščino, celo ne glede na to, koliko potem isti posameznik ta jezik tudi govori.

Primerjava števila slovensko govorečih ob popisih v zadnjih tridesetih letih daje zelo značilno podobo. Velika večina občin je imela največje število slovensko govorečih leta 1971, kasneje pa le tu in tam kakšna. Zanimivo pa je, da je imelo šest južnokoroških občin največje število slovensko govorečih ob zadnjem (2001) popisu, enako oziroma več kakor pa je bilo takih občin v letih 1981 (6) in 1991 (4). Med temi sta obe veliki mesti.

Stalno rast števila slovensko govorečih v obdobju 1971 do 2001 beleži le nekaj južnokoroških občin: Celovec, Žihpolje in Beljak. Sem bi lahko prišteli še občine zunaj območja avtohtone poselitve, kot so na primer Kriva Vrba, Gospa sveta ali Špital. Gre torej za urbana in suburbana območja, ki pridobivajo slovenski živelj predvsem zaradi doseljevanja. V nekaj občinah se je število slovensko govorečih v tridesetletnem obdobju le malo spreminjalo. Take občine so: Štalenska gora, Suha, Galicija, Otok, in Bistrica na Zilji. V nekaterih občinah se je število oseb s

slovenskim občevalnim jezikom najprej zmanjšalo, potem pa se ni več veliko spreminjalo. Torej gre za stabilizacijo na nižji ravni. V ta kontekst sodijo občino kot so na primer Bilčovs, Žitara vas, Čajna in Straja vas. Primer Žitare vasi je zelo značilen, saj se je število najprej razpolovilo (z nad 800 na nekaj več kot 400), nato pa ostaja nekako na isti ravni. Po drugi strani pa imamo primer občine Bilčovs, v sedemdesetih letih še močno kmečke in podeželske, nato pa se je z naglo socialno preobrazbo spremenilo tudi število in delež pripadnikov manjšine. Je občina z zelo močno domačo slovensko kulturno srednjo, ki je verjetno tudi ključ do stabilizacije etničnih razmer na lokalni ravni. V največ občinah – več kot polovica – pa je število oseb s slovenskim občevalnim jezikom neprestano nazadovalo. To so predvsem občine v Podjuni, Rožu in Karavankah, torej na območju močnejših slovenskih zgostitev. Nazadovanje je marsikje zelo občutno, tudi do polovice nekdanjega števila. Prav to je za manjšino najbolj boleče, saj tako izgublja priložnost za močnejše angažiranje na lokalni ravni (na primer pri šolstvu, jeziku v uradih in cerkvi, pri krajevnih napisih in podobno). Izrazito na območju Velikovca in v Ziljski dolini pa smo priče zelo močnim nihanjem števila slovensko govorečih od popisa do popisa. To je pojav, ki so ga predhodni kritiki – kot na primer Klemenčič, Grafenauer, Zorn, Pleterski (glej drugo poglavje tega prispevka) in še nekateri drugi opredelili kot dokaz o neverodostojnosti popisnih podatkov za določanje realnega številčnega stanja na dvojezičnem ozemlju. Gre torej za območje občin, v katerih so imeli zelo občutno vlogo različni lokalni dejavniki, začeni s samo tehniko izvajanja popisa in objavljanja rezultatov. Zelo močno vlogo pa ima pri tem tudi vzdušje, družbena atmosfera v okolju, zaradi katere so se očitno isti ljudje ob različnih popisih jezikovno različno opredelili. Pojav je prepogost, da bi ga smeli pri pretresu popisa kot takega postaviti v nemar.

Začasni rezultati zadnjega popisa prinašajo tudi podatke po naseljih; zaradi teh je zvezni statistični urad tudi pohitel s temi podatki in prvimi analizami. Hkrati s tem so na razpolago tudi ustrezni podatki za starejše popise, vse do leta 1971. V tabeli so navedeni vsi kraji na južnem Koroškem, ki so imeli ob popisih leta 1971, 1981, 1991 in 2001 vsaj enkrat več kot 10 % slovensko govorečih prebivalcev. Število teh – nad 330 skupaj – opozarja tudi na eno od možnih scenarijev postavitve dvojezičnih krajevnih napisov.

Tabela 3: Naselja z več kot 10 % slovensko govorečih ob uradnih štetjih 1971 - 2001

slovensko	naselje nemško	občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
					1971	1981	1991	2001
Sele Fara	Zell-Pfarre	Sele	Celovec-deželja	237	87.1	87.6	93.2	92.8
Sele Šajda	Zell-Schaida	Sele	Celovec-deželja	107	98.2	98.0	99.0	91.6
Sele-Borovnica	Zell-Freibach	Sele	Celovec-deželja	178	97.1	96.1	92.5	84.8
Obirsko	Ebriach	Železna kapla	Velikovec	363	75.3	76.8	62.3	66.7
Lobnik	Lobnig	Železna kapla	Velikovec	129	88.2	69.2	82.0	64.3
Lepena	Leppen	Železna kapla	Velikovec	201	83.4	72.0	67.3	61.7
Blato	Moos	Pliberk	Velikovec	166	70.9	86.7	82.1	60.8
Radiše	Radsberg	Žrelec	Celovec-deželja	102	c	c	c	58.8
Večna vas	Wackendorf	Globasnica	Velikovec	152	58.6	50.0	57.3	58.6
Mala vas	Kleindorf	Globasnica	Velikovec	235	56.4	61.6	62.5	58.3
Nagelče	Nageltshach	Škocjan	Velikovec	124	32.4	35.5	41.1	50.8
Dob	Aich	Pliberk	Velikovec	167	55.2	69.7	63.9	50.3
Cirkovče	Schilterndorf	Pliberk	Velikovec	169	59.6	65.7	56.0	49.7
Rute	Kreuth	Žrelec	Celovec-deželja	111	c	c	c	47.7
Želuče	Selkach	Bilčovs	Celovec-deželja	106	c	55.8	c	46.2
Podkraj	Unterort	Bistrica p.Pl.	Velikovec	133	45.5	63.3	52.9	45.9
Podjuna	Janunstein	Globasnica	Velikovec	154	76.7	78.8	68.8	44.8
Bilčovs	Ludmannsdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	171	52.6	64.4	48.7	44.4
Nonča vas	Einersdorf	Pliberk	Velikovec	284	50.6	46.6	41.3	43.7
Bela	Vellach	Železna kapla	Velikovec	336	55.3	56.7	50.7	41.7
Šteben	St.Stefan	Globasnica	Velikovec	267	58.7	36.2	51.3	41.6
Vogrče	Rinkenberg	Pliberk	Velikovec	282	54.0	70.3	67.1	40.1
Šmihel	St.Michael	Bistrica p.Pl.	Velikovec	369	54.0	56.6	54.0	40.1
Breška vas	Pirkdorf	Bistrica p.Pl.	Velikovec	107	59.6	c	c	39.3
Slovenji Plajberk	Windisch Bleiberg	Borovlje	Celovec-deželja	120	32.2	42.0	57.3	38.3
Letina	Lettenstaetten	Bistrica p.Pl.	Velikovec	103	c	34.6	44.6	37.9
Globasnica	Globasnitz	Globasnica	Velikovec	305	54.7	51.7	41.6	37.0
Libuče	Loibach	Pliberk	Velikovec	426	46.2	43.2	39.8	36.9
Bajtiše	Waidisch	Borovlje	Celovec-deželja	114	30.7	43.6	c	36.8
Dvor	Hof	Bistrica p.Pl.	Velikovec	218	31.3	47.0	57.8	35.3
Vidra vas	Wiederndorf	Pliberk	Velikovec	171	57.6	56.7	50.9	35.1

Poden	Bodental	Borovlje	Celovec-deželja	124	54.0	46.0	47.8	34.7
Tuce	Tutzach	Žrelec	Celovec-deželja	118	c	27.4	30.6	34.7
Šentprimož	St. Primus	Škocjan	Velikovec	153	c	49.1	37.9	34.6
Šentjanž	St. Johann	Bistrica v R.	Celovec-deželja	236	47.6	39.4	41.9	32.6
Bistrica	Bistrica pri Pliberku		Velikovec	318	51.6	55.4	46.9	32.4
Velinja vas	Wellersdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	127	51.1	58.0	30.4	32.3
Branča vas	Franzendorf	Bilčovs	Celovec-deželja	185	37.1	21.8	22.6	30.8
Grablja vas	Grabelsdorf	Škocjan	Velikovec	144	46.5	35.8	40.7	30.6
Mlinče	Muellern	Žitara vas	Velikovec	126	66.0	35.0	38.1	28.6
Sirpna vas	Traundorf	Glohasnica	Velikovec	283	38.9	45.3	46.0	27.2
Psinja vas	Hundsdorf	Bistrica v R.	Celovec-deželja	150	30.2	29.1	14.6	26.7
Zgornja vesca	Oberdoerfl	Bilčovs	Celovec-deželja	128	34.9	28.2	22.3	26.6
Žvabek	Schwabegg	Suha	Velikovec	193	33.8	43.8	27.7	26.4
Suha	Zauchen	Železna kapla	Velikovec	114	32.9	17.6	14.7	26.3
Sreje	Srajach	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	126	49.5	22.6	32.7	25.4
Kozje	Kossiach	Žrelec	Celovec-deželja	46	c	c	c	c
Verovce	Werouzach	Žrelec	Celovec-deželja	40	+	c	c	c
Bilnjoys	Fellersdorf	Bilčovs	Celovec-deželja	59	c	c	c	c
Treblinje	Trieblich	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	82	c	c	c	c
Holbiče	Techelweg	Skofiče	Celovec-deželja	99	c	c	c	c
Sele-Zgornji kot	Zell-Obberwinkel	Sele	Celovec-deželja	78	98.0	c	c	c
Pečnica	Petschitzen	Bekštanj	Beljak-deželja	68	c	c	c	c
Ravne	Raun	Rožek	Beljak-deželja	50	c	c	c	c
Leše	Lessach	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	86	56.9	c	c	c
Tešinja	Toesching	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	46	c	c	c	c
Komelj	Koemmel	Pliberk	Velikovec	78	c	c	c	c
Rinkole	Rinkolach	Pliberk	Velikovec	93	c	c	c	c
Rute	Ruttach	Pliberk	Velikovec	49	c	c	c	c
Šmarjeta	St. Margarethen	Pliberk	Velikovec	83	90.4	c	c	c
Mokrije	Mokriach	Dobrla vas	Velikovec	75	c	c	c	c
Koprivna sončni kraj	Koprein Sonseite	Železna kapla	Velikovec	41	c	c	c	c
Remšnik	Remschenig	Železna kapla	Velikovec	78	75.4	c	c	c
Korte	Troegern	Železna kapla	Velikovec	38	c	c	c	c
Dolinče	Dolintschitschach	Bistrica p.Pl.	Velikovec	57	c	c	c	c
Čepiče	Tschepitschach	Glohasnica	Velikovec	73	c	c	c	c

naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
slovensko	nemško				1971	1981	1991	2001
Podgora	Unterbergen	Globasnica	Velikovec	47	c	c	c	c
Spodnja vas	Unterdorf	Suha	Velikovec	38	c	c	c	c
Gorce 1	Horzach 1	Škocjan	Velikovec	55	c	c	c	c
Gorce 2	Horzach 2	Škocjan	Velikovec	41	c	c	c	c
Gluhi les	Lauchenholz	Škocjan	Velikovec	82	c	c	c	c
Mokrije	Moekriach	Škocjan	Velikovec	34	c	c	c	c
Žamanje	Obersammelsdorf	Škocjan	Velikovec	84	c	c	c	c
Sp.Vinare	Unternarrach	Škocjan	Velikovec	66	c	c	c	c
Vesele	Vesielach	Škocjan	Velikovec	80	c	c	c	c
Kršna vas	Kristendorf	Žitara vas	Velikovec	52	c	c	c	c
Pogerče	Pogerschitzen	Žitara vas	Velikovec	31	c	c	c	c
Polena	Polena	Žitara vas	Velikovec	35	c	c	c	c
Tihoja	Tichoja	Žitara vas	Velikovec	39	c	c	c	c
Sele-Srednji kot	Zell-Mitterwinkel	Sele	Celovec-dežela	80	92.7	95.8	c	c
Podljublje	Loiblal	Borovlje	Celovec-dežela	51	33.1	48.1	c	c
Zaplaznica	Blasnitzen	Železna kapla	Velikovec	49	24.5	21.8	c	c
Šentjurij	St.Georgen	Pliberk	Velikovec	38	c	c	b	c
Gradišče	Gradischach	Suha	Velikovec	39	c	c	b	c
Zagorje	Sagerberg	Žitara vas	Velikovec	58	c	c	b	c
Gorenja vas	Oberdorf	Suha	Velikovec	66	b	b	b	c
Zgornje vinare	Oberrarrach	Žitara vas	Velikovec	56	a	+	b	c
Rute	Greuth	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	94	31.0	28.2	c	c
Črgoviče	Tscherberg	Bistrica p.Pl.	Velikovec	96	c	c	82.4	c
Šentpeter	St.Peter	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	95	54.3	60.6	65.1	c
Spodnje Borovlje	Unterferlach	Bekštanj	Beljak-dežela	80	22.7	10.9	38.8	c
Stranje	Strein	Bilčovs	Celovec-dežela	37	+	+	+	c
Podbreg	Podrain	Globasnica	Velikovec	95	53.1	-	-	c
Mlinče	Muehlbach	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	213	34.1	41.9	31.2	24.9
Hodnina	Kanin	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	101	15.3	c	13.7	23.8
Šentvid	St.Veit in Jauntal	Škocjan	Velikovec	132	36.9	36.6	24.8	23.5
Železna Kapla	Bad Eisenkappel	Železna kapla	Velikovec	1013	30.5	22.1	23.1	23.1
Proboj	Proboj	Žitara vas	Velikovec	116	31.1	12.3	21.9	22.4
Zahomec	Achomitz	Straja vas	Beljak-dežela	101	29.5	28.9	30.3	21.8

Encelna vas	Enzelsdorf	Galicija	Velikovec	129	14.9	21.6	21.2	21.7
Konovece	Gonowitz	Bistrica p.Pl.	Velikovec	308	33.1	19.6	22.2	21.4
Pugrad	Pugrad	Bilčovs	Celovec-dežela	166	c	c	19.7	21.1
Kazaze	Edling	Bilčovs	Celovec-dežela	211	c	57.8	26.7	20.9
Šentjakob	St.Jakob	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	654	25.0	27.8	22.2	19.1
Breznica	Friessnitz	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	199	8.8	11.4	15.5	18.1
Rikarja vas	Rueckersdorf	Žitara vas	Velikovec	164	42.1	18.7	22.6	17.7
Mače	Matschach	Bistric v R.	Celovec-dežela	110	24.6	17.8	16.7	16.4
Reberca	Rechberg	Železna kapla	Velikovec	146	17.9	21.1	12.8	16.4
Pliberk	Pliberk	Pliberk	Velikovec	1205	18.9	15.6	14.8	16.1
Čahorče	Tschaschoritsch	Kotmara vas	Celovec-dežela	252	24.3	19.1	16.7	15.9
Apače	Abtei	Galicija	Velikovec	102	b	b	b	15.7
Sveče	Suetschac	Bistric v R.	Celovec-dežela	578	21.4	17.7	13.4	15.7
Žitara vas	Sittersdorf	Žitara vas	Velikovec	174	32.0	22.3	20.3	15.5
Deščice	Dieschitz	Vrba	Beljak-dežela	123	39.3	16.8	26.2	15.4
Sele	Sielach	Žitara vas	Velikovec	195	39.1	17.0	17.8	15.4
Lovanke	Gablern	Dobrla vas	Velikovec	276	42.3	22.4	22.6	15.2
Loče	Latschach	Vrba	Beljak-dežela	138	30.3	17.5	18.0	15.2
Plešerka	Plescherken	Hodiše	Celovec-dežela	211	42.2	25.1	22.3	14.7
Stara vas	Altendorf	Žitara vas	Velikovec	103	37.2	22.2	16.0	14.6
Goslinja vas	Goesselsdorf	Dobrla vas	Velikovec	625	15.2	11.8	12.1	14.4
Podgorje	Maria Elend	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	546	7.9	14.5	12.5	14.1
Svatne	Schlatten	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	409	18.5	14.7	14.1	13.9
Ponikva	Penk	Bistrica p.Pl.	Velikovec	205	12.4	19.4	17.0	13.7
Trabesinje	Trabesing	Kotmara vas	Celovec-dežela	162	16.5	14.2	14.4	13.6
Kokinje	Koecking	Dobrla vas	Velikovec	188	16.6	18.4	20.8	13.3
Bistrica	Feistritz	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	226	23.3	15.3	14.4	13.3
Sp.Vesca	Niederdoerfl	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	160	15.2	10.6	12.5	13.1
Šmarjeta	St.Margarethen	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	284	11.9	11.3	10.2	12.7
Kazaze	Edling	Dobrla vas	Velikovec	167	34.0	7.2	9.9	12.6
Sreje	Srejach	Škocjan	Velikovec	162	15.8	13.9	13.5	12.3
Drveša vas	Ebersdorf	Pliberk	Velikovec	385	17.0	17.6	18.0	12.2
Drevlje	Dreulach	Straja vas	Beljak-dežela	127	2.9	2.7	3.1	11.8
Ločilo	Hart	Podkloster	Beljak-dežela	228	16.0	13.6	13.1	11.8
Podjerberk	St.Kathrein	Škofiče	Celovec-dežela	103	26.4	14.3	b	11.7

slovensko	naselje nemško	občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
					1971	1981	1991	2001
Plešišče	Plaschischen	Hodiše	Celovec-dežela	112	17.6	18.9	14.2	11.6
Dobrla vas	Eberndorf	Dobrla vas	Velikovec	1039	9.3	10.5	14.4	11.1
Velika vas	Laengdorf	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	200	26.0	15.8	14.5	11.0
Vovbre	Haimburgerberg	Djekše	Velikovec	157	10.8	6.9	19.8	10.8
Podgora	Unterburg	Škocjan	Velikovec	335	7.9	13.5	14.8	10.4
Dvorec	Hoeflein	Hodiše	Celovec-dežela	130	23.9	17.6	10.1	10.0
Lipice	Lipizach	Žrelec	Celovec-dežela	77	c	c	c	b
	Neusass	Kotmara vas	Celovec-dežela	59	c	c	c	b
Šentkandolf	St.Gandolf	Kotmara vas	Celovec-dežela	121	b	b	a	10.7
Plešivec	Ploeschenberg	Kotmara vas	Celovec-dežela	33	c	c	c	b
Gora	Rupertiberg	Bilčovs	Celovec-dežela	54	c	c	c	b
Žužalče	Susalitsch	Bekštanj	Beljak-dežela	99	c	c	c	b
Trebinja	Treffen	Vrba	Beljak-dežela	77	36.8	c	c	b
Replje	Replach	Pliberk	Velikovec	67	c	c	c	b
Borovje	Woroujach	Pliberk	Velikovec	79	c	c	c	b
Zalibič	Hinterlibitsch	Bistrica p.Pl.	Velikovec	50	c	c	c	b
Podlibič	Unterlibitsch	Bistrica p.Pl.	Velikovec	57	+	c	c	b
Dobajna	Dobein	Hodiše	Celovec-dežela	35	c	b	c	b
Mala gora	Grosskleinberg	Bilčovs	Celovec-dežela	54	c	b	c	b
Pulpiče	Pulpitsch	Vrba	Beljak-dežela	54	c	b	c	b
Drabunaže	Drabunaschach	Galicija	Velikovec	50	b	b	c	b
Borovnica	Freibach	Galicija	Velikovec	36	c	+	c	b
Mošenice	Moschenitzen	Bilčovs	Celovec-dežela	100	c	c	b	b
Dvor	Hof	Dobrla vas	Velikovec	55	c	c	b	b
Trate	Tratten	Borovlje	Celovec-dežela	67	a	b	b	b
Sp.Glinje	Unterglainach	Borovlje	Celovec-dežela	42	+	b	b	b
Goriče	Goritschach	Bekštanj	Beljak-dežela	85	37.9	b	b	b
Spodnje Rute	Untergreuth	Bekštanj	Beljak-dežela	61	c	b	b	b
Breg	Froeg	Rožek	Beljak-dežela	79	14.8	b	b	b
Drevlje	Dreilach	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	61	a	b	b	b
Gorinče	Gorintschach	Šentjakob v R.	Beljak-dežela	100	c	b	b	b
Belovče	Loibegg	Dobrla vas	Velikovec	94	a	b	b	b
Šentmarksen	St.Marrxen	Dobrla vas	Velikovec	80	a	b	b	b

Pecelj	Poelzing	Galicija	Velikovec	33	a	b	b	b
Potok	Bach	Velikovec	Velikovec	58	a	b	b	b
Melviče	Mellweg	Šmohor	Šmohor	45	a	a	b	b
Illica	Illmitzen	Suha	Velikovec	36	b	a	b	b
Kogelnik	Kogelnigberg	Suha	Velikovec	33	b	a	b	b
Male čape	Kleinzapfen	Žitara vas	Velikovec	72	c	a	b	b
Žmetiče	Sigmontitsch	Bekštanj	Beljak-dežela	81	10.6	16.2	b	b
Banja vas	Pfannsdorf	Žitara vas	Velikovec	86	c	16.0	b	b
Sp. Vesca	Niederdoerfl	Bilčovs	Celovec-dežela	97	13.5	11.1	b	b
Zg. Borovlje	Oberferlach	Bekštanj	Beljak-dežela	84	c	0.3	b	b
Robež	Robesch	Galicija	Velikovec	33	b	+	b	b
Kanare	Kanaren	Ruda	Velikovec	31	c	+	b	b
Ženek	Sonnegg	Žitara vas	Velikovec	36	c	c	a	b
Potoče	Potschach	Šmohor	Šmohor	62	b	b	a	b
Vrh	Gupf	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	81	b	b	a	b
Ratenče	Ratnitz	Bekštanj	Beljak-dežela	68	a	b	a	b
Podkrinj	Unterkrain	Galicija	Velikovec	64	a	b	a	b
Loče	Latschach	Šmohor	Šmohor	86	a	a	a	b
Zasmoje	Kosasmojach	Žrelec	Celovec-dežela	36	a	a	a	b
Stari Podkloster	Altfinkenstein	Bekštanj	Beljak-dežela	81	b	a	a	b
Mala vas 2	Kleindorf 2	Škocjan	Velikovec	49	a	a	a	b
Orliča vas	Arlsdorf	Velikovec	Velikovec	41	b	a	a	b
Dobje	Unterachwald	Bekštanj	Beljak-dežela	88	13.2	13.8	b	b
Dule	Dellach	Šmohor	Šmohor	95	9.7	17.8	16.7	b
Glinje	Glainach	Borovlje	Celovec-dežela	98	31.5	b	11.4	b
Sodraževa	Zedras	Bilčovs	Celovec-dežela	34	c	+	+	b
Brezje	Pirk	Galicija	Velikovec	42	+	+	+	b
Potoče	Bach	Bilčovs	Celovec-dežela	98	c	b	14.4	b
Dvorec	Schwarz	Žrelec	Celovec-dežela	161	b	b	11.2	9.9
Galicija	Gallizien	Galicija	Velikovec	242	11.6	9.3	10.1	9.9
Lukovica	Lukowitz	Bilčovs	Celovec-dežela	103	b	b	a	9.7
Klopinj	Klopein	Škocjan	Velikovec	247	9.7	12.4	14.1	9.3
Škocjan	St. Kanzian	Škocjan	Velikovec	254	23.8	31.2	9.9	9.1
Goriče	Goertschach	Borovlje	Celovec-dežela	204	2.6	10.0	8.8	8.8
Loče	Latschach	Bekštanj	Beljak-dežela	487	13.9	12.4	11.6	8.8

naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
slovensko	nemško				1971	1981	1991	2001
Metlova	Mitlern	Dobrla vas	Velikovec	593	13.6	6.6	10.1	8.8
Pazrije	Passriach	Šmohor	Šmohor	142	15.0	8.2	0	8.5
Štriholče	Gattersdorf	Velikovec	Velikovec	214	9.3	10.9	12.4	8.4
Kočuha	Gotschuchen	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	210	12.7	8.8	9.5	8.1
Dražče	Draschitz	Straja vas	Beljak-deželja	200	4.5	13.6	8.3	8.0
Vernberk	Weinberg	Žitara vas	Velikovec	332	26.4	5.1	9.1	7.8
Bistrica v Rožu	Bistrica v R.	Bistric v R.	Celovec-deželja	1069	11.1	8.6	6.7	7.8
Djekše	Djekše	Djekše	Velikovec	370	5.3	12.5	10.0	7.8
Malenice	Malenitzen	Bekštanj	Beljak-deželja	245	10.9	4.0	1.8	7.8
Bistrica	Bistrica na Zilji	Bistrica na Zilji	Beljak-deželja	655	15.9	4.5	5.9	7.6
Šentlenart	St.Leonhard bei Siebenbrunnenn	Podkloster	Beljak-deželja	239	21.3	15.1	11.8	7.5
Sv.Job	St.Job	Bekštanj	Beljak-deželja	135	22.2	12.6	10.6	7.4
Št.Ilj	St.Egyden	Vrba	Beljak-deželja	331	16.6	10.9	7.0	7.3
Kot	Winkl	Šentjakob v R.	Beljak-deželja	226	3.7	1.4	14.8	7.1
Pertiče	Pertitschach	Hodiše	Celovec-deželja	182	c	8.5	13.3	7.1
Šentlambert	St.Lamprecht	Rožek	Beljak-deželja	216	9.1	c	7.8	6.9
Rove	Roach	Škofiče	Celovec-deželja	149	16.8	9.0	7.3	6.7
Spodnje rute	Untergreutschach	Grebini	Velikovec	160	12.1	9.2	15.0	6.3
Šentmartin	St.Martin	Ruda	Velikovec	142	12.5	0	11.5	5.6
Paprače	Farrendorf	Škofiče	Celovec-deželja	150	32.2	14.5	7.6	5.3
Loga vas	Augsdorf	Vrba	Beljak-deželja	441	16.1	4.9	6.7	5.2
Rožek	Rosegg	Rožek	Beljak-deželja	412	12.6	12.9	6.3	5.1
Ležbe	Leisbach	Hodiše	Celovec-deželja	101	c	a	a	5.0
Klopce	Penken	Škofiče	Celovec-deželja	199	60.2	23.3	9.9	5.0
Zg.Vesca	Oberdoerfl	Šmarjeta v R.	Celovec-deželja	103	a	b	a	4.9
Rute	Rauth	Hodiše	Celovec-deželja	262	25.3	10.1	14.8	4.6
Selo	Seelach	Škocjan	Velikovec	255	8.9	11.7	3.8	4.3
Priblja vas	Pribelsdorf	Dobrla vas	Velikovec	264	11.9	7.0	10.6	4.2
Škofiče	Schiefeling	Škofiče	Celovec-deželja	699	18.8	11.7	6.4	4.1
št.Radegunda	St.Radegund	Ruda	Velikovec	126	13.9	3.9	4.1	4.0
Krpiče	Korpitsch	Bekštanj	Beljak-deželja	259	46.5	16.2	8.1	3.9
Podlazi	Pudlach	Suha	Velikovec	330	10.4	3.3	6.2	3.6

Kneža	Grafenbach	Djekše	Velikovec	114	10.2	6.0	8.5	3.5
Šentpeter na Vašinjah	St.Peter am Wallersberg	Velikovec	Velikovec	349	6.9	5.6	10.1	3.4
Zgornja vas	Oberdorf	Vrba	Beljak-dežela	262	8.9	11.0	1.3	3.1
Hodiše	Keutschach	Hodiše	Celovec-dežela	368	14.6	7.1	4.2	2.4
Lipa	Linden	Hodiše	Celovec-dežela	123	b	5.4	4.1	2.4
Goriče	Goritschach	Žitara vas	Velikovec	182	35.1	13.5	13.1	2.3
Humče	Humtschach	Dobrla vas	Velikovec	133	93.7	6.9	0.7	2.3
Zgornje sele	Obersielach	Velikovec	Velikovec	139	11.1	1.5	1.5	2.2
Pinja vas	Albersdorf	Škofiče	Celovec-dežela	111	13.2	4.3	1.4	1.8
Borovniče	Fahrendorf	Vrba	Beljak-dežela	132	11.5	5.9	1.9	1.5
Šentmartin	St.Martin	Rožek	Beljak-dežela	169	10.4	2.9	3.6	1.2
Trešiče	Droeschitz	Vrba	Beljak-dežela	205	17.1	0	0	1.0
Nove Mlinče	Neumuellern	Bekštanj	Beljak-dežela	107	10.9	-	a	0.9
Sv.Nikolaj	St.Nikolai	Ruda	Velikovec	80	b	c	b	a
Šmarjeta	St.Margarethen	Kotmara vas	Celovec-dežela	65	a	b	b	a
Zabrdo	Saberda	Žihpolje	Celovec-dežela	35	a	b	b	a
Zavoze	Sabosach	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	47	a	b	b	a
Vudmat	Wudmath	Vernberk	Beljak-dežela	49	c	b	b	a
Ločilo	Hart	Suha	Velikovec	63	c	b	b	a
Rute	Berg	Žrelec	Celovec-dežela	76	39.2	a	b	a
Loka	Laak	Borovlje	Celovec-dežela	49	c	a	b	a
Zadole	Seidolach	Borovlje	Celovec-dežela	83	c	a	b	a
Šmarjeta	St.Margarethen	Hodiše	Celovec-dežela	79	c	a	b	a
Sv. Nikolaj	St.Nikolai	Hodiše	Celovec-dežela	66	c	a	b	a
Tolsti vrh	Grossenegg	Djekše	Velikovec	51	a	a	b	a
Tolsti vrh	Grossenegg	Grebini	Velikovec	75	b	a	b	a
Ramoča vas	Rammersdorf	Velikovec	Velikovec	51	a	a	b	a
Hudi kraj	Boesenort	Djekše	Velikovec	83	4.6	4.3	b	a
Čežava	Gaisach	Kotmara vas	Celovec-dežela	49	+	+	b	a
Strašna vas	Schreckendorf	Škocjan	Velikovec	95	b	c	a	a
Preblje	Preliebl	Kotmara vas	Celovec-dežela	71	c	b	a	a
Čreztal	Tschrestal	Kotmara vas	Celovec-dežela	54	a	b	a	a
Dule	Dullach	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	44	a	b	a	a
Zavrh	Hintergupf	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	34	c	b	a	a
Rode	Roda	Škofiče	Celovec-dežela	51	c	b	a	a

naselje		občina	okraj	število prebivalcev	delež slovensko govorečih ob popisih			
slovensko	nemško				1971	1981	1991	2001
Dragosiče	Dragositschach	Sentjakob v R.	Beljak-dežela	58	a	b	a	a
Podkraj	Unterort	Železna kapla	Velikovec	65	b	b	a	a
Spodnji breg	Unterrain	Grebini	Velikovec	74	a	b	a	a
Gora	Berg bei A.	Velikovec	Velikovec	64	b	b	a	a
Vodenica	Wandelitzen	Velikovec	Velikovec	50	c	b	a	a
Limarče	Fritzensdorf	Šmohor	Šmohor	51	b	a	a	a
Voglje	Kohldorf	Žrelec	Celovec-dežela	71	b	a	a	a
Zg. Medgorje	Obermieger	Žrelec	Celovec-dežela	87	b	a	a	a
Gorje	Goeriach	Kotmara vas	Celovec-dežela	73	b	a	a	a
Rikarja vas	Riegersdorf	Štalenska gora	Celovec-dežela	70	b	a	a	a
Goriče	Goritschach	Škofiče	Celovec-dežela	64	c	a	a	a
Dolje	Duel	Rožek	Beljak-dežela	70	b	a	a	a
Sp. Goriče	Untergoritschach	Rožek	Beljak-dežela	51	b	a	a	a
Limberška gora	Limberg	Grebini	Velikovec	34	b	a	a	a
Piskerče	Piskertschach	Škocjan	Velikovec	44	b	a	a	a
Jeriše	Jerischach	Žitara vas	Velikovec	40	b	a	a	a
Miklavčevo	Miklauzhof	Žitara vas	Velikovec	53	b	a	a	a
Dule	Dullach 1	Velikovec	Velikovec	58	b	a	a	a
Račiče	Ratschichach	Velikovec	Velikovec	88	b	a	a	a
Ribnica	Reifnitz	Velikovec	Velikovec	97	b	a	a	a
Vernce	Wernzsch	Velikovec	Velikovec	31	b	a	a	a
Breza	Pirk	Rožek	Beljak-dežela	94	b	8,9	9,8	a
Močula	Motschula	Suha	Velikovec	99	13,9	8,7	6,9	a
Gorje	Goeriach	Straja vas	Beljak-dežela	97	18,4	6,9	5,5	a
Spodnja vas	Untermitteldorf	Ruda	Velikovec	99	12,0	22,2	14,2	a
Bukovje	Buchbrunn	Dobrla vas	Velikovec	80	32,1	10,6	11,8	a
Suha	Zauchen	Škofiče	Celovec-dežela	98	c	b	1,0	a
Potoče	Bach	Suha	Velikovec	88	b	12,9	0,9	a
Pri krajcarju	Kreuzergegend	Pokrče	Celovec-dežela	97	a	b	0	a
Grablje	Grablach	Pliberk	Velikovec	30	c	c	c	+
Senčni kraj	Schattenberg	Pliberk	Velikovec	25	+	c	c	+
Mala vas 1	Kleindorf	Škocjan	Velikovec	22	+	c	c	+
Besnica	Wesnitzen	Suha	Velikovec	23	b	a	c	+

Ponikva	Penk	Velikovec	Velikovec	26	+	+	b	+
Dobrova	Dobrowa	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	26	c	c	a	+
Podlipa	Unterlinden	Velikovec	Velikovec	30	a	b	a	+
Ovšena	Outschena	Bekštanj	Beljak-dežela	26	c	a	a	+
Vata vas	Attendorf	Velikovec	Velikovec	30	b	a	a	+
Šentjanž	St. Johann	Rožek	Beljak-dežela	23	c	c	+	+
Belšak	Weissenstein	Pliberk	Velikovec	28	c	c	+	+
Šmeriče	Stemeritsch	Žihpolje	Celovec-dežela	25	a	b	+	+
Selo	Seel	Šmarjeta v R.	Celovec-dežela	24	b	b	+	+
Spodnje Žamanje	Untersammelsdorf	Škocjan	Velikovec	28	a	b	+	+
Dračje	Ladratschen	Velikovec	Velikovec	27	b	a	+	+
Gruče	Grutschen	Ruda	Velikovec	14	+	b	+	+
Zablato	Sabuatach	Žrelec	Celovec-dežela	18	c	+	+	+
Vesca	Doerfl	Borovlje	Celovec-dežela	16	c	+	+	+
Zablate	Sabuatach	Grabštanj	Celovec-dežela	15	c	+	+	+
Humperk	Hollenburg	Kotmara vas	Celovec-dežela	3	b	+	+	+
Breg	Draurain	Pliberk	Velikovec	16	c	+	+	+
Homče	Homitzberg	Dobrla vas	Velikovec	14	c	+	+	+
Koprivna Peca	Koprein Peizen	Železna kapla	Velikovec	6	c	+	+	+
Zaplaznica	Blasnitzberg	Žitara vas	Velikovec	24	c	+	+	+
Breg	Rain	Žitara vas	Velikovec	25	c	+	+	+
Običe	Obitschach	Žrelec	Celovec-dežela	155	b	a	14	0
Vrdi	Wurdach	Kotmara vas	Celovec-dežela	117	c	b	12.7	0
Resnik	Ressnig	Borovlje	Celovec-dežela	248	13.2	6.9	7.1	4.0
Voglje	Kohldorf	Dobrla vas	Velikovec	88	11.9	b	a	a
Moste	Brugg	Šmohor	Šmohor	28	b	a	0	0

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Opombe: Zaradi avstrijskega zakona o varstvu osebnih podatkov so popisni rezultati v tabeli prikazani nekoliko drugače:

+: naselja z manj kot 30 prebivalci. Število oziroma delež slovensko govorečih ni naveden

c: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je 25 % ali več slovensko govorečih

b: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je 10 do 25 % slovensko govorečih

a: naselja s 30 do 50 prebivalci, od katerih je manj kot 10 % slovensko govorečih

Prikazani podatki po naseljih kažejo v splošnem enake tendence številčnega razvoja, posamezna naselja pa še večja nihanja. Naselij s konstantno rastjo je le nekaj (6). Vendar je vzpodbudno, da se sploh pojavljajo. Značilen primer je manjša vas Nagelče v občini Škocjan, ki je od slabe tretjine slovenskega življa napredovala na polovico. Te situacije so precej izjemne. Odločno prevladujejo naselja s težnjami nazadovanja številčnosti manjšinske populacije. Med njimi je večina večjih naselij. Razmeroma veliko je tudi manjših vasi, ki izkazujejo stagnacijo. Gotovo so najbolj zanimiva naselja, kjer je število slovensko govorečih ob posameznih popisih sorazmerno močno nihalo. Čeprav jih lahko najdemo povsod po Koroškem, je opaznejša koncentracija teh naselij predvsem na območju Velikovca in v Ziljski dolini. Nihanja so bila zelo opazna. Najpogosteje ponavljajoča se kombinacija je tista, pri kateri je bil delež slovensko govorečih najvišji leta 1971, nato sledi v osemdesetih letih močan padec, ob popisu leta 1991 se znova dvigne, v zadnjem desetletju da ponovno nazaduje približno na raven v 70-ih letih. Ta nihanja že sama po sebi demonstrirajo vprašljivost jezikovnega popisovanja in nakazujejo, da je treba iskati razloge za velike spremembe bodisi pri popisovalcih bodisi pri krajevnih okoliščinah. Značilen primer takega naselja je Grablja vas v občini Škocjan (tako kot prej v povsem drugačni luči omenjene Nagelče). Tam je bilo leta 1971 46,5 % slovensko govorečih, deset let dobrih 10 % manj, nato sledi ponoven dvig na skoraj 41 %, in končno ob zadnjem popisu na 30 %.

Od okrog 800 naselij, kolikor jih je (približno) na južnem Koroškem, jih je približno polovica takih, kjer je delež slovensko govorečih dokaj majhen (pod 10 %). V tem segmentu je tudi veliko manjših naselij z manj kot 50 prebivalci ali celo manj kot 30 prebivalci. Tem po določenih avstrijskega zakona o varstvu osebnih podatkov ne moremo navesti odstotkov, temveč le ustrezno oznako, v kateri tip sodijo (a, b, c). Pregled naselij po tabeli 3 tudi nazorno pokaže na drobnonaselbinski sistem s številnimi majhnimi naselji in zaselki. V tabeli 4 je to prikazano tudi s kategorijo "drugo". Naraščanje te kategorije opozarja na nadaljevanje praznjenja podeželja, ki najprej in najbolj prizadene mala naselja. Veliko manj pa je krajev z višjim deležem slovenskega življa. Tako se je število krajev, ki imajo 25 do 50 odstotkov slovensko govorečih, v zadnjih tridesetih letih, malodane razpolovila. Prav tako se močno zmanjšuje število naselij z nad 50 % slovensko govorečih.

Tabela 4: Število naselij glede na delež slovensko govorečih ob popisih v letih 1971, 1981, 1991 in 2001

leto	do 10 %	10.1 do 25.0 %	25.1 do 50.0 %	nad 50 %	drugo	SKUPAJ
1971	428	105	137	34	159	804
1981	407	118	91	25	165	801
1991	400	115	84	22	172	800
2001	367	103	82	12	175	800

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

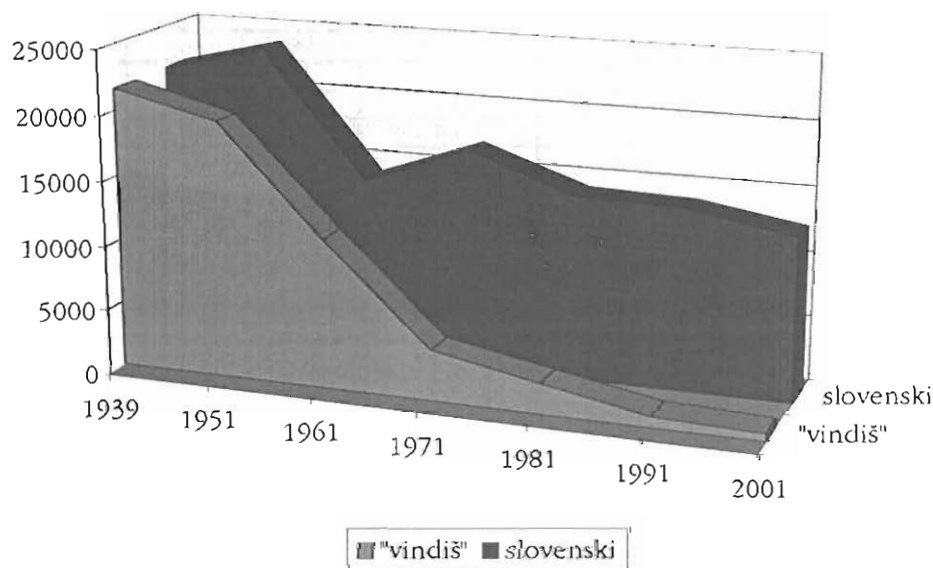
Opomba: pod "drugo" sodijo naselja z manj kot 50 prebivalci in odstotek slovensko govorečih ni izrecno naveden

Tudi pri zadnjem popisu so popisovalci ugotavljali število pripadnikov skupine "vindiš". Skupno so jih našeli še 555, medtem ko jih je bilo pred desetletjem še 888. Ta skupina, ki je dediščina nacističnega popisa leta 1939 je neverjetno hitro nazadovala. Od več kot 20.000 v prvih povojnih popisih je število rapidno padalo. Nazadovalo je torej mnogo hitreje kot primerjano slovensko prebivalstvo. Žal ne razpolgamo s podatki o razporeditvi oseb te kategorije po občinah (gotovo tudi ne zaradi varstva osebnih podatkov). Po prepričanju avtorjev, ki so se kritično lotevali "vindišarske" problematike, je ta skupina dejansko posledica in je še zmeraj sredstvo politike "divide et impera", kot skupina prebivalstva pa je povsem neverodostojna (glej Klemenčič, 1990, Grafenauer, 1992 in Pleterski, 1999).

Tabela 5: Številčni razvoj oseb s slovenskim občevelnim jezikom in "vindiš" v obdobju 1939 - 2001 na Koroškem

popis leta	jezik "vindiš"	slovenski	skupaj	% "vindiš"
1939	21638	21.701	43.339	49.7
1951	19728	23.672	43.400	45.5
1961	11469	14.003	25.472	45.0
1971	3958	17.014	20.972	18.9
1981	2348	14.204	16.552	14.2
1991	888	13.962	14.850	6.0
2001	555	12.586	13.141	4.2

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

Grafikon 1: Številčni razvoj oseb s slovenskim občevelnim jezikom in "vindiš" v obdobju 1939 -

2001 no Koroškem

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

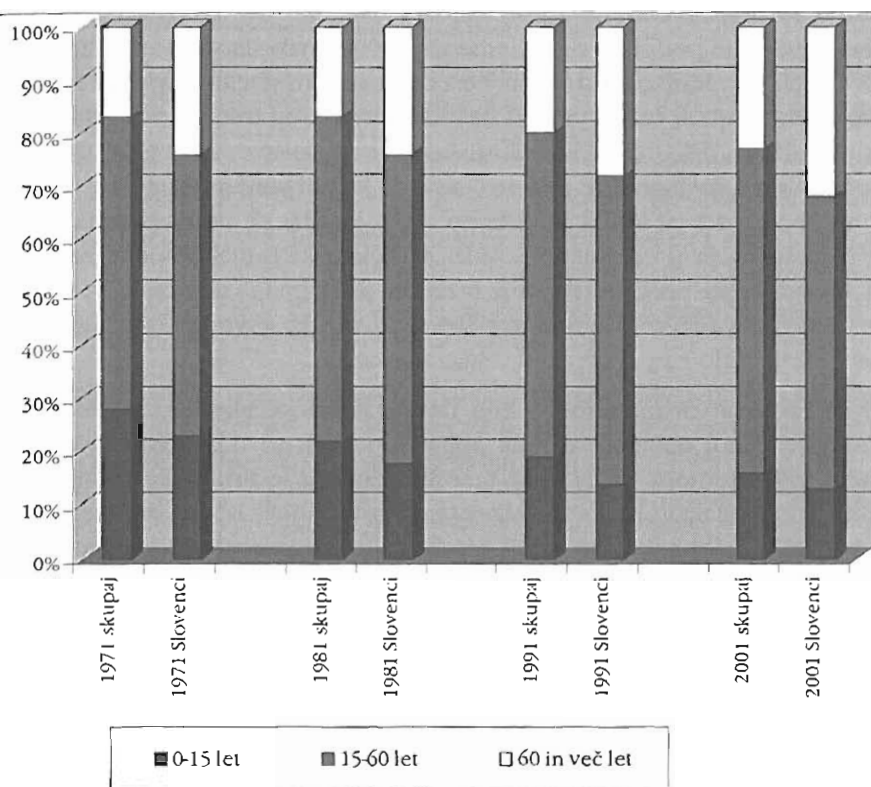
V. POGLED V STAROSTNO STRUKTURO KOROŠKIH SLOVENCEV

Prve analize avstrijskega statističnega urada kažejo, da je slovenska populacija v povprečju "starejša" kot večinsko oziroma celotno prebivalstvo. Delež mladih pod 15 let je občutno šibkejši kot pri večini, nasprotno pa je delež ostarelega prebivalstva nad 60 let precej večji kot pri večini (pri manjšini tretjino, pri večini slabo četrtno). Ostarelost manjšinske populacije je nesporno eden od dejavnikov zmanjševanja števila pripadnikov. Vendar velja opozoriti, da se fenomen večje ostarelosti pripadnikov manjšin pojavlja pogosto pri manjšinah. Lahko bi celo rekli, da je zelo tipičen zanje. Zakaj pravzaprav gre?

Starejši so praviloma manj mobilni in to se pozna tudi pri jezikovnem opredeljevanju. Pri mlajši populaciji je delež mešanih družin večji, prav tako so različni socializacijski procesi intenzivnejši in zato tudi asimilacija poteka hitreje (učinkoviteje). Posebno pri mešanih družinah se pojav problem opredeljevanja otrok. Pri tem ima zaradi socializacijske moči medijev, bližnjega socialnega okolja, šola, delovnega okolja in drugih dejavnikov večinski jezik veliko prednost in to

Starostna sestava koroškega prebivalstva kaže značilno podobo že precej ostarele evropske družbe. Ostarevanje je značilen in opazen proces tako pri celotnem kakor tudi pri manjšinskem prebivalstvu. V zadnjih tridesetih letih se je delež mladih pod 15 let znižal od 28 % na 16 %, medtem ko se je delež ostarelih (nad 60 let) zmanjšal od 17 % na 23 %. Zrela kvota je dokaj stabilna. V vseh letih je zadržala okrog 60 % pri večini in nekaj odstotkov manj pri slovenskem prebivalstvu.

Grafikon 2: Primerjava starostne strukture skupnega in slovenskega prebivalstva v letih 1971, 1981, 1991 in 2001

Vir: Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002

VI. ZAKLJUČKI

Koliko je koroških Slovencev? Na to vsakokratno neizprosno vprašanje zgolj s pomočjo podatkov ljudskega štetja ni mogoče zadovoljivo odgovoriti. Že uvodna metodološka opomba k popisom po občevelnem jeziku namreč izrecno pojasnjuje, da teh rezultatov ne moremo enostavno vzeti za merilo narodne sestave prebivalstva. Na drugi strani imamo namreč vrsto ocen, ki okvirno ugotavljajo številčno moč manjšinske skupnosti na podlagi znanja jezika, rabe jezika v javnosti (glej Reiterer, 1986; in Reiterer, 1996), obiskovanja manjšinskih šolskih ustanov različnih vrst in stopenj, prisotnosti jezika v javnosti in podobno (glej Zupančič, 1997a in Zupančič, 1997b). S pomočjo teh "terenskih" indikatorjev je manjšinska skupnost vendarle krepkejša, saj jo Reiterer ocenjuje do 60.000 pripadnikov (1986) (in podobno tudi Klemenčič (1990), nekoliko nižje pa Zupančič: 40.000- 45.000 pripadnikov. Z drugimi besedami: uradni statistični popisi zajamejo le jezikovno najbolj trden, vitalen del, ki znaša okrog tretjine dejanske manjšinske populacije. Zelo raznolika kulturna dejavnost, šolstvo, šport in drugi znaki prisotnosti slovenske manjšine govore o tem, da je tudi tokratni popis zajel le del manjšine, znaten del pa ostaja "statistično skrit". Vendar pa popis potrjuje, da je jezikovna asimilacija precej napredovala. Asimilacijski pritiski, bodisi namerni bodisi spontani, so prisotni. Popisni rezultati torej imajo določeno vrednost, čeprav (posebej spričo velikih "skokov" števila slovensko govorečih po naseljih in občinah) ne izražajo na prvi pogled veliko zaupanja.

Število pripadnikov manjšine se krči, raven rabe slovenskega jezika nazaduje (kar potrjujejo tudi opazovanja tega pojava posebej pri mladi generaciji; glej Zupančič, 1999), teritorij, na katerem manjšina živi, pa se širi. Razeseljevanje je za manjšino zelo aktualen proces, ki zahteva morda tudi nove oblike organiziranosti in delovanja. Vsekakor je treba računati na bistveno širši poselitveni in funkcionalni prostor slovenskega prebivalstva v Avstriji. V luči teh spoznaj je prizadevanje avstrijskih oblasti, da bi odmerjale manjšinske pravice zgolj na podlagi popisnih rezultatov, precej "protimanjšinsko" naravnano, v luči resne znanstvene obravnave ter duhu evropskega varstva manjšin pa ne dosti manj kot zgodovinsko pogojen anahronizem.

VII. LITERATURA IN VIRI

- Beg A., 1910, Narodni kataster Koroške, Narodna založba, Ljubljana, 80 str.
- Einspieler V., 1980, Wie vielen Slowenen gibt es in Kärnten?, Zahlen, Zahlen, Zahlen, Kärntner Abwehrkampfband (Landesleitung), Kärntner Weissbuch 1,
- Grafenauer B., 1946, Narodnostni razvoj na Koroškem od srede 19. stoletja do danes, Koroški zbornik, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 117- 247 (ur. Grafenauer B., Ude L., Veselko M.)
- Grafenauer B., 1946, Germanizacija treh Avstrij, Koroški zbornik, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 249-275 (ur. Grafenauer B., Ude L., Veselko M.)
- Grafenauer B., 1990, Proučevanje problematike posameznih manjšinskih skupnosti, Narodne manjšine, zbornik, SAZU, Ljubljana, str. 17-28 (ur. Vratuša A.)
- Grafenauer B., 1993, Oblikovanje severne slovenske narodnostne meje in njena današnja vprašanja, Zgodovinski časopis, 47-3, Ljubljana, str. 349-383
- Klemenčič Matjaž, 1978, Jezikovna struktura prebivalstva na z avtohtonim slovenskim prebivalstvom poseljenem območju avstrijske Štajerske od srede 19. stoletja do leta 1971, Časopis za zgodovino in narodopisje, vol. 49, 1, Maribor, str. 124-148
- Klemenčič Matjaž, 1994, Die Slowenen und Deutschen im Lichte der sprachlichen Statistik, Steirische Slowenen. Zweisprachigkeit zwischen Graz und Maribor, zbornik, Graz, str. 39-58 (ur. Stenner C.)
- Klemenčič V., 1960, Kritični pretres avstrijskega popisa 1951 z ozirom na jezikovno strukturo na Koroškem, Razprave in gradivo, 2, INV, Ljubljana, str. 101-182
- Klemenčič V., 1976, Uradni avstrijski popisi prebivalstva po drugi svetovni vojni glede na slovensko manjšino in slovenščino kot občevalni jezik v luči zakona o popisu prebivalstva posebne vrste, Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji / Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, zbornik, Ljubljana str. 41-50
- Klemenčič V., 1990, Metodologija uradnih popisov prebivalstva pripadnikov slovenske manjšine v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, Narodne manjšine, zbornik, SAZU, Ljubljana, str.31-45
- Klemenčič V., Wutti F., Domej T., 1977, Popis posebne vrste v luči popisovanja občevalnega jezika pri dosedanjih popisih, , elaborat, tipkopis, IGU, Ljubljana, 23 str. (hrani arhiv IG, Ljubljana)

- Pleterski J., 1966, Die Volkszählung vom 31. März 1961 in Kärnten, Razprave in gradivo, 4-5, INV, Ljubljana, str. 165-215
- Pleterski J., 1976, Nekaj aspektov vindišarske teorije po drugi svetovni vojni, Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino, Ljubljana, str. 15-17
- Pleterski J., 1981, Študije o slovenski zgodovini in narodnem vprašanju, Založba Obzorja, Maribor, 437 str.
- Pleterski J., 1994, Slovenci na avstrijskem Štajerskem in člen 7. pogodbe o Avstriji, Narodne manjšine 3, Slovenci v avstrijski zvezni deželi Štajerski, SAZU, Ljubljana, str. 235-242
- Reiterer A. F., 1986, Doktor und Bauer. Ethnischer Konflikt und Sozialwandel, Drava, SZI, 183 str.
- Reiterer A. F., 1993, Minorities in Austria, Patterns of Prejudice, vol. 27, 2, Sage Publications, London / Newbury Park / New Delhi, str. 49-62
- Reiterer A. F., 1996, Kärntner Slowenen: Minderheit oder Elite?, Neuere Tendenzen der ethnischen Arbeitsteilung, SZI, Drava, Klagenfurt / Celovec, 312 str.
- Steinicke E., Zupančič J., 1993, Die Kärntner Slowenen - eine Volksgruppe der Peripherie ?, GW Unterricht, Wien, str. 40-56
- Steinicke E., Zupančič J., 1995, Les Slovenes de Carinthie - une communauté de la périphérie ?, Langues régionales et relations transfrontalières en Europe, zbornik, L'Harmattan, Paris, str. 179-204 (ur. Goetschy H., Sanguin A.L.)
- Suppan A., 1983, Die Österreichischen Volksgruppen. Tendenzen ihrer gesellschaftlichen Entwicklung im 20. Jahrhundert, Verlag fuer Geschichte und Politik, Wien, 262 str.
- Vratuša A., 1994, Družbeno zgodovinski pogled na Slovence v avstrijski zvezni deželi Štajerski, Narodne manjšine, 3, Slovenci v avstrijski zvezni deželi Štajerski, zbornik, SAZU, Ljubljana, str. 263-277 (ur. Bister F.J., Križman M., Jesih B., Vratuša S.)
- Zorn T., 1972, Nacistično ljudsko štetje leta 1939 na Koroškem po jezikovnih kategorijah, elaborat, tipkopis, arhiv INV, Ljubljana, 53 str.
- Zorn T., 1973, Nacistično ljudsko štetje leta 1939 na Koroškem, Zgodovinski časopis, 27, Ljubljana, str. 91-105
- Zorn T., 1976, Pogled na zdajšnji položaj koroških Slovencev, Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji / Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, Ljubljana, str. 33-40

- Zorn T., 1986, Ljudsko štetje z dne 7. marca 1923 na Koroškem, Kronika, 16, 2, Ljubljana, str. 121-123
- Zupančič J., 1993, Socialgeographic Transformation and National Identity - the Case of the Slovene Minority in Carinthia (Austria), GeoJournal, 30.3, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht / Boston / London, str. 231-234
- Zupančič J., 1994, Les Slovenes en Autriche, Espace, Populations, Societes, 1994-3, Lille, str. 323-329
- Zupančič J., 1997, Slovenci v Avstriji: število, način poselitve, struktura, identiteta, Geografski vestnik, 69, Ljubljana, str. 115-138
- Zupančič J., 1997, Koliko je Slovencev v Avstriji?, Razprave in gradivo, 32, Ljubljana, Inštitut za narodnostna vprašanja, str. 167-176
- Zupančič J., 1999, Slovenci v Avstriji / The Slovenes in Austria, Geographica Slovenica 32, Inštitut za geografijo, Ljubljana, 246 str.
- Volkszählungen 1971-2001. Umgangssprache Kärnten, Gemeinden und Ortschaften, Statistik Austria, Wien, April 2002